

Yttrande 2022-10-27
Dnr U2022/02457
Utbildningsdepartementet 103 33
Stockholm
u.remissvar@regeringskansliet.se

Sveriges Elevkårers yttrande gällande SOU 2022:34 I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning

Sammanfattning

Sveriges Elevkårer upplever en diskrepans mellan direktiven för utredningen och utredningens redogörelse för varför eleverna inte når målen. Direktiven för utredningen begränsar möjligheten att utreda vad som ligger till grund för att eleverna inte når målen. Särskilt syftar vi på de förklaringar, eller mönster, som återfinns i statistiken för hur betyg i grundskolan korrelerar med betyg i gymnasiet, där vi menar att detta tydligt synliggör hur elevers svårigheter i gymnasieskolan är något som följer med från grundskolan. Åtgärder som syftar till att hjälpa elever i gymnasieskolan är självklart bra, inte minst för de som redan nått gymnasieålder och inte har möjlighet att gå tillbaka till grundskolan, men på ett strukturellt plan krävs tidigare insatser för att kunna arbeta med grundproblematiken – *innan* eleverna ska börja gymnasiet.

Vi vet att elever själva efterfrågar kompetenta lärare som har tid för eleverna, som en viktig del i att få hjälp att uppnå målen. Det framkom bland annat i en rapport som Sveriges Elevkårer gjorde tillsammans med Lärarförbundet 2015, som utredningen också refererar till. Med utgångspunkt i elevernas perspektiv, saknar Sveriges Elevkårer förslag i utredningen som uppmärksammar lärarnas roll och den betydelse som lärarna har i att främja att elever stannar i gymnasieskolan. Vi skulle vilja se att en utredning tillsattes för att utreda detta vidare. Vad spelar behöriga lärare för roll för kvalitén och möjligheten att hjälpa eleverna att nå målen och vad innebär det för eleverna när lärarna inte har tid att ge dem den hjälp de behöver? Vi märker att utredaren är inne på den problematiken vi vill belysa, men att utredaren begränsas av att direktiven är för snäva.

Geografins betydelse för elevernas förutsättningar är något som utredningen berör, framför allt med hänvisning till den tidigare utredningen *Planering och dimensionering av gymnasial utbildning*. Sveriges Elevkårer tycker att det behövs samverkan mellan kommuner för att elever i små kommuner ska få likvärdig tillgång till olika gymnasieprogram och komvux som elever som bor i större kommuner. Möjligheten att välja program utifrån intresse är betydande för elevernas motivation och möjlighet att uppnå målen, men allra främst är det en fråga om likvärdighet och rätt till att välja sin utbildning. Detsamma gäller för vuxenutbildningen, där alla kommuner idag inte kan erbjuda komvux. Vi vill framhäva att förslagen i utredningen för planering och dimensionering behöver läggas fram tillsammans med förslagen i denna utredning. Frågan om lokala förutsättningar går hand i hand med elevers möjlighet att uppnå målen. Åtgärder för att elever ska uppnå målen samt få en enkel övergång till komvux är alltså beroende av att vi löser olikvärdiga förhållanden på lokal nivå.

I stort välkomnar vi alltså de förslag i utredningen som stärker elevernas rätt och tillgång till vägledning, både i gymnasieskolan och komvux, och att likvärdigheten för de som går introduktionsprogrammen säkras genom reglering. Vad vi vill se framåt är dock ett vidare perspektiv

och grepp om problemen som gör att unga i gymnasieskolan inte når målen, där åtgärderna behöver vara proaktiva snarare än reaktiva.

Slutligen uppmanar SEK lagstiftaren att förslagen från utredningen *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle* som nu ligger på regeringens bord läggs fram som proposition. Det är en avgörande grund för elevers möjlighet att uppnå målen och således direkt kopplat till denna utredning.

Sveriges Elevkårers ställningstaganden

Följande punkter tillstyrks utan ytterligare kommentarer

5.6.1 Yrkespaketets roll i gymnasieskolan behöver förtydligas.

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget.

5.6.7 Ytterligare reglering av introduktionsprogrammen bör utredas

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget.

5.6.5 Ökad tydlighet kring dokumentation och bättre förutsättningar för uppföljning

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget.

5.6.8 Tvåårig yrkesskola

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget.

6.6.2 Översyn av läroplaner och stöd till huvudmän gällande samverkan

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget.

Sveriges Elevkårer lämnar kommentarer på nedanstående förslag

Kapitel 5

5.6.2 Framtagande och förvaltning av yrkespaketet.

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget. Det är en självklarhet att Skolverket följer upp och håller läroplaner och andra styrdokument uppdaterade. *Det är en brist att detta inte uppfyllts tidigare*, och Sveriges Elevkårer ser positivt på att detta tydliggörs i förslaget.

5.6.3 Åtgärder för att öka kunskapen om yrkespaket

Det är avgörande för likvärdigheten i gymnasieskolan att alla elever får den information och vägledning de behöver för att välja program inför gymnasiet. Därför ser vi positivt på åtgärderna för att öka kunskapen hos all skolpersonal för att de ska kunna förmedla rätt och likvärdig information till alla elever.

För att elever ska få den vägledning de har rätt till krävs också ett tydliggörande av hur eleverna ska *garanteras* tillgång till en studie- och yrkesvägledare. Vi vill se ett förslag som innebär att antalet elever per studie- och yrkesvägledare minskas. Vi anser att förslagen som presenteras i utredningen brister på denna punkt.

I den tidigare utredningen om studie- och yrkesvägledning, Framtidsval, framfördes förslag om att i skollagen garantera elever individuell vägledning vid vissa tillfällen, bland annat inför skolval. Vi vill se att detta förslag blir verklighet, då gymnasievalet är en tid där tillgången till individuell vägledning kan vara avgörande för att eleven ska kunna göra informerade val och således få de bästa möjliga förutsättningarna inför gymnasiet. Detta, i kombination med en ökad kunskap om yrkespaket bland skolpersonalen, tror vi skulle vara en framgångsrik åtgärd.

5.6.4 Definition av yrkespaket på introduktionsprogram ska införas i skollagen

Vi ser positivt på att innehållet i yrkespaketet, inom ramen för introduktionspaketet, regleras i skollagen. Det gör att utbildningen håller en nationell standard och skiljer sig mindre åt beroende på geografisk plats eller andra faktorer, vilket är en viktig fråga ur elevperspektivet och för likvärdigheten.

Kapitel 6

6.6.1 Skyldighet att erbjuda avslutande vägledningssamtal

Förslaget tillstyrks. Det avslutande vägledningssamtalet är en viktig instans för att stötta en övergång till arbete eller komvux, och därav välkomnar Sveriges Elevkårer förslaget med emphasis på att det måste gälla *alla* elever som avslutar gymnasieskolan utan en examen.

Detta innebär att det behöver finnas kontroller över att skolorna faktiskt rapporterar in elever som har hög frånvaro, och att dessa elever inte fortsatt står inskrivna på skolan om de inte längre går dit och tar del av utbildningen. I utredningen *Saknad!* konstateras att skolor är dåliga på att uppmärksamma och agera när elevers frånvaro ökar. I praktiken är elevens frånvaro likvärdigt med ett avhopp, men det rapporteras inte in som sådant av skolan, då de inte följer upp med eleven i fråga. Dessa elever riskerar därmed att hamna mellan stolarna och inte nås av de insatser de har rätt till, på grund av skolans bristande hantering.

Vi noterar också att förslaget är formulerat så att ansvaret faller på huvudmannen att organisera de avslutande vägledningssamtalen utifrån individens behov och med relevant skolpersonal. Sveriges Elevkårer uppmuntrar viss flexibilitet i vilka som deltar, men vi vill se ett krav på att studie- och yrkesvägledaren alltid ska delta i de avslutande vägledningssamtalen. Vi ser två anledningar till att det är viktigt. Dels så besitter en utbildad studie- och yrkesvägledare viktig kompetens som bidrar till att eleven får rätt information om valmöjligheterna framåt, dels finns en likvärdighetsaspekt i att det finns vissa krav för hur avslutningssamtalen ska utformas.

Ett medskick är också att det avslutande vägledningssamtalet inte får ersätta den kontinuerliga vägledningen på individnivå under gymnasiets gång. Detta utvecklar vi under punkt 7.3.1.

6.6.3 Förtydligande om åldersgränsen till komvux

Vi tillstyrker förslaget då vi i linje med utredningens förslag anser att ungas behov bättre tillgodoses inom gymnasiet. Vi vill understryka att det då är av största vikt att eleverna får tillgång till att fortsätta sina studier inom gymnasiet och att det inte uppstår ett glapp mellan eventuellt avhopp och väntan på att få tillträde till komvux.

6.6.4 Stärkt stöd i komvux

Elever som är i stort behov av stöd är ofta de som behöver söka sig vidare till komvux för att komplettera studierna från gymnasiet, och för dem kan stödet vara avgörande för att klara utbildningen. Vi tillstyrker därför utredningens förslag om att tillsätta en statlig utredning som se över

vilka stödbehov som finns inom komvux och *skickar med att det är viktigt att regeringen prioriterar att tillsätta en sådan utredning.*

6.6.5 Behov av utredning av åldersgränsen för det kommunala aktivitetsansvaret

Vi tillstyrker förslaget men återkopplar till punkt 6.6.1, där vi menar att det behöver säkerställas att avhopp anmäls som avhopp och att dessa elever inte faller mellan stolarna.

Kapitel 7

7.3.1 Bestämmelsen i skollagen om tillgång till studie- och yrkesvägledning ska tydliggöras

Vi instämmer med utredningens bedömning om att tydliggöra elevers rätt till vägledning i skollagen. Det är också positivt att förslaget innebär att studie- och yrkesvägledningen ska ske både på individ- grupp- och skolenhetsnivå, men vi har anmärkningar på att utredningen inte ger konkreta förslag för hur rätten till vägledning på individnivå ska säkerställas samt att det inte ställs krav på studie- och yrkesvägledarutbildning för att anställas.

Idag är det för många elever per studie- och yrkesvägledare, för att rätten till vägledning för varje individ ska kunna garanteras. Den senaste statistiken från Skolverket¹ visar att det i snitt går 497 elever på en studie- och yrkesvägledare – en siffra som varit förhållandevis oförändrad under de senaste åren. Det finns regionala, lokala och skolformsmässiga skillnader vilket innebär att siffran kan vara både högre och lägre beroende på var skolan ligger geografiskt samt om skolan är kommunal eller fristående.

Problematiken med för många elever per yrkesvägledare har påpekats av bland annat Lärarnas Riksförbund², som genomfört undersökningar bland medlemmar som är yrkesverksamma vägledare. De har visat på att många, ungefär hälften, av de svarande upplever sig inte ha en chans att hinna vägleda alla elever på individnivå. Det behövs alltså fler studie- och yrkesvägledare för att *alla* elever ska få tillgång till individuell vägledning, och detta behöver inkluderas i utredningens förslag. En del i att förbättra studie- och yrkesvägledartätheten är exempelvis att öka utbildningsplatserna för yrket, ett problem som utredningen själva uppmärksammar, men inte inkluderar i förslag.

Något Sveriges Elevkårer också vill problematisera är att det inte presenteras förslag på att SYV ska ha utbildning för att anställas, som en del i att säkerställa kvalitativ vägledning. En femtedel av anställda studie- och yrkesvägledare i gymnasieskola saknar studie- och yrkesvägledarutbildning, enligt statistik från Skolverket³. Motsvarande för grundskolan är en dryg fjärdedel. Att ha behöriga studie- och yrkesvägledare ser vi som avgörande för att kunna garantera att elever får vägledning av hög kvalitet och som inte begränsas av normer.

7.3.2 Det behövs mer kunskap om stöd i gymnasieskolan

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget. En kartläggning och kvalitetsgranskning av hur många elever som får tillgång till stöd i gymnasieskolan är en del i att säkerställa likvärdig tillgång till stöd för alla elever och en möjlighet att synliggöra eventuella brister i tillämpningen av stödåtgärder.

7.3.3 Förlängd undervisning ska beslutas inom ett åtgärdsprogram

¹ Personalstatistik för läsåret 2021/2022.

https://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gy_personal&p_sub=1&p_flik=G&p_ar=2021&p_lankod=&p_kommunkod=&p_skolkod=&p_hmantyp=&p_hmankod=

² Lärarnas Riksförbund, Antal elever per studie och yrkesvägledare. <https://www.lr.se/ion-lagar--avtal/arbetstid/antal-elever-per-studie--och-yrkesvagledare>

³ Skolverket, Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2020/2021, s. 21–22
<https://www.skolverket.se/getFile?file=7908>

Vi tillstyrker förslaget. Vad gäller ersättning vid förlängd undervisning anser vi att det behöver utredas vidare för att tydliggöra möjligheter och risker. Utredningen behöver klargöra huruvida ersättningen kan bli ett incitament för alla skolor att bedriva förlängd undervisning med god kvalitet i form av utbildade lärare, eller om det finns en **risk** att skolor tar emot extra pengar för insatsen utan att lägga dem på rätt ändamål, det vill säga förlängd undervisning och behöriga lärare.

7.3.4 Förutsättningarna till distansstudier som särskilt stöd ska ses över för att fler elever ska kunna tillgå möjligheten

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget, med hänvisning till skolans kompensatoriska uppdrag. Även om det är en *liten andel* elever som gynnas av distansundervisning, är det ett viktigt stöd för de elever som har möjlighet att få detta som särskilt stöd. Däremot får inte förslaget innebära att distansundervisningen appliceras för elever som inte gynnas av det. Vi vill belysa de lärdomar vi kunnat dra av distansundervisningen under pandemin, där en *majoritet* av eleverna missgynnades av att undervisningen på plats i skolan uteblev. Med anledning av detta är det avgörande att regleringen kring distansundervisning inte lämnar kryphål för skolor att använda distansundervisning som en effektiv, billig och bekväm lösning för skolan, men där eleverna inte gynnas. Elever har enligt skollagen rätt till undervisning på plats, och distansundervisningen måste vara något eleven själv ser som positivt och önskvärt.

7.3.5 Möjlighet att få läsa på komvux som gymnasieelev

Det är viktigt att elever under 20 år i första hand fortsätter att läsa inom gymnasiet, men en lösning som gör att eleven har tillgång till stödet som finns i gymnasiet samtidigt som eleven kan samläsa med komvux ser vi som positivt. Det är bra att det finns viss flexibilitet utifrån elevens behov, där eleven inte blir låst vid gymnasieskolan i fall där det vore mer gynnsamt att få läsa vissa kurser i omvux. Vårt utlåtande är att vi är positiva till förslaget, med medskicket att det behöver vara tydligt för eleven vilken skolform som den tillhör vid samläsningen och vilket stöd som kan erbjudas utifrån det. Det får aldrig vara så att eleven går miste om stöd som denne har rätt detta till enligt skollagen, bara för att samläsning sker.

Josefine Fälth
Ordförande
Sveriges Elevkårer